

Б. В. Помогайбо,
аспірант, Академія муніципального управління

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

В. Помогайбо,
PhD student of the Academy of Municipal Management

TAX INCENTIVES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

У статті проведено аналіз підходів побудови податкової політики держави. Наголошено на потребі зміни характеру податкової політики держави щодо приватних партнерів учасників ДПП-проектів. Акцентовано увагу на відсутності дієвого механізму податкового стимулювання приватних партнерів учасників ДПП-проектів. Обґрунтовано потребу в активізації розвитку державно-приватного партнерства шляхом запровадження у вітчизняній практиці інвестиційного податкового кредитування. Уточено сутність поняття "інвестиційний податковий кредит" як можливість приватних партнерів-учасників ДПП-проектів зменшувати платежі з податків і зборів з подальшою виплатою кредиту та відсотків за ним. Виокремлено основні переваги інвестиційного податкового кредитування. Розроблено практичні рекомендації з удосконалення механізму інвестиційного податкового кредитування приватних партнерів учасників ДПП-проектів, реалізація якого дозволить прискорити розвиток державно-приватного партнерства та сприятиме залученню приватних інвестиційних ресурсів задля модернізації економіки держави. Запропоновано схему механізму інвестиційного податкового кредитування приватних партнерів ДПП-проектів.

The article analyzes the approaches of tax policy. Emphasized the need for change in the nature of tax policy on private partners members of PPP projects. The attention to the absence of an effective mechanism of tax incentives for private partners participants in PPP projects. Substantiated the need for intensification of public-private partnership by implementing in domestic practice investment tax credit. Utocheno essence of the concept of "investment tax credit" as the possibility of private partners — members of PPP projects to reduce payments of taxes and fees, followed by the payment of the loan and interest thereon. Thesis there is determined the main benefits of the investment tax credit. Practical recommendations on improvement of investment tax credits to private partners, members of PPP projects, the implementation of which will accelerate the development of public-private partnership and will attract private investment resources for the modernization of the national economy. The scheme of investment tax credit mechanism of private partners PPP projects.

Ключові слова: інвестиційний податковий кредит, державно-приватне партнерство, механізм інвестиційного податкового кредитування.

Key words: investment tax credit, a public-private partnership investment tax credit mechanism.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Необхідність подолання кризових тенденцій в економіці України, забезпечення її сталого розвитку на основі модернізації та створення засад для економічного і соціального піднесення активізує пошук шляхів і ефективних механізмів взаємодії держави і бізнесу. Орієнтація винятково на приватний сектор економіки у забезпеченні господарського розвитку не виправдала себе, про що переконливо свідчить як власний український досвід, так і досвід країн з розвинутою ринковою економікою. Загальноновизнаною стала теза про те, що держава повинна залишатись активним суб'єктом ринкових відносин і виступати регулятором економічного розвитку суспільства. Проте навіть провідні країни світу не в змозі у сучасних умовах самостійно забезпечити ефективне функціонування стратегічно важливих галузей економіки і реалізацію суспільно значущих проектів унаслідок обмеженості власних ресурсів і фінансових можливостей. Саме тому співпраця

приватного сектора та держави через механізм державно-приватного партнерства (далі — ДПП) стає суттєвим кроком на шляху розв'язання проблем суспільного розвитку і підвищення ефективності економіки [6, с. 135].

Інтерес держави до розвитку ДПП пояснюється існуванням нагальної потреби в значних інвестиційних ресурсах, необхідних для реалізації масштабних модернізаційних проектів, інтерес бізнесу — державна підтримка та стимулювання його розвитку, які саме і забезпечують зниження ризиків приватного інвестування. З огляду на це важливо визначити такий набір інструментів державного регулювання, який найбільш повно відповідатиме національним пріоритетам і передбачатиме стимулювання інвесторів до розвитку державно-приватних партнерських відносин.

Однією з форм стимулювання приватних партнерів ДПП-проектів є податкове стимулювання, на вивченні доцільності запровадження яких і зупинимось.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика податкового стимулювання розвитку державно-приватного партнерства в економічній літературі розглядається досить широко. Зокрема у працях таких вітчизняних науковців, як В. Андрущенко, З. Варналій, В. Гейць, Т. Єфименко, А. Крисоватий, П. Лайко, В. Мельник, С. Онишко, Л. Тарангул, К. Швабій, та ін. Науковцями обгрунтовується необхідність та значущість податкового стимулювання, розглядаються його окремі напрями й методи. Проте дослідження здійснюються в рамках більш загальних проблем. Тож, незважаючи на численні публікації та наявність значної науково-методичної бази щодо податкового стимулювання, до тепер існує низка не вирішених питань, які й досі є об'єктом активних дискусій серед урядовців, науковців та практиків. Зокрема одним з таких питань, яке вимагає на подальше вивчення є питання доцільності запровадження у вітчизняній практиці інвестиційного податкового кредитування.

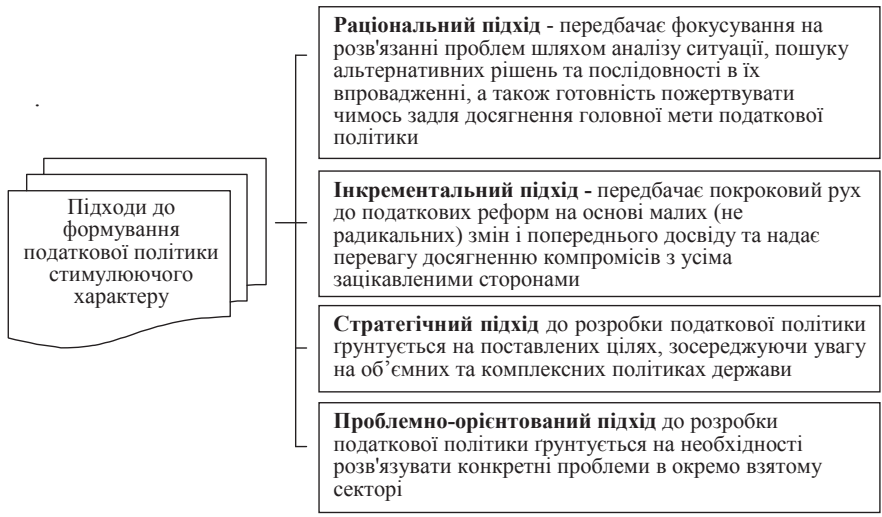

Рис. 1. Підходи до формування податкової політики

Джерело: авторське бачення.

ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Постановка завдання полягає у обґрунтуванні позицій щодо запровадження інвестиційного податкового кредиту як одного із інструментів податкового стимулювання активізації розвитку державно-приватного партнерства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досвід зарубіжних країн у системному застосуванні різних інструментів податкового стимулювання розвитку ДПП, свідчить, що кожна держава обирає свій підхід до формування податкової політики, серед яких найбільш поширеними слід визнати підходи, подані на рисунку 1.

Аналіз податкової політики України протягом років незалежності свідчить, що її побудова здійснювалась за проблемно-орієнтованим підходом у поєднанні зі стратегічним та носила суто фіскальний характер. З активізацією євроінтеграційних процесів попередні підходи поступово змінені на інкрементальний підхід, проте

очікуваних результатів поетапного реформування податкової політики до тепер не досягнуто — суто фіскальний характер продовжує поглиблювати існування тіньової економіки та гальмує розвиток ДПП.

Отже, на сучасному етапі уряду України важливо обрати такий підхід до формування податкової політики, яка б вдало поєднувала внутрішні національні потреби та умови ведення бізнесу, що з однієї сторони дозволило б конкурувати за міжнародні інвестиції, а з іншої — сприяло б активізації розвитку державно-приватних партнерських відносин.

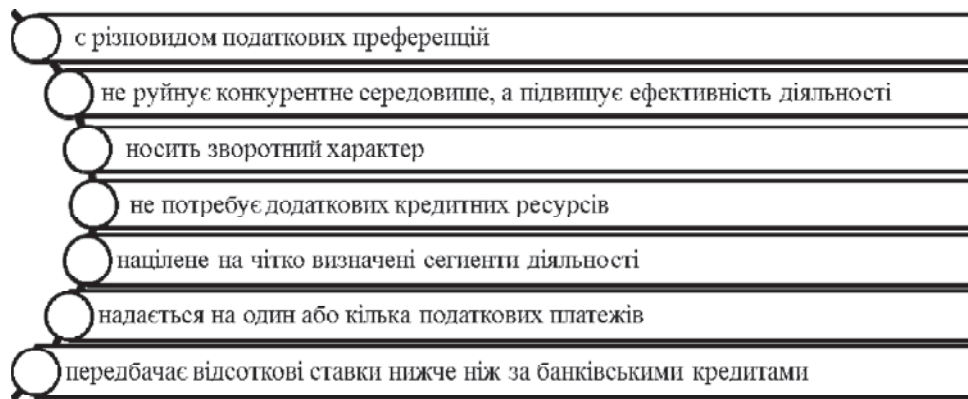
На думку автора, податкова політика держави має будуватись за раціональним підходом, який передбачає фокусування на розв'язанні проблем шляхом аналізу ситуації, пошуку альтернативних рішень та послідовності в їх впровадженні, а також готовності понесення певних втрат задля досягнення головної мети.

Однією з таких проблем, яка має бути вирішена найближчим часом має стати зміна характеру податкової політики з суто фіскального на стимулюючий. Мова йде про запровадження податкових преференцій, які мають стимулювати активізацію залучення інвестицій та розвиток ДПП, зокрема, про інвестиційний податковий кредит (далі — ІПК). Не є таємницею, що запровадження інвестиційного податкового кредитування викликає багато суперечок серед вітчизняних науковців — одні доводять потребу в ньому, інші — категорично заперечують.

З метою обґрунтування доцільності застосування у практиці державно-приватних партнерських відносин

Таблиця 1. Змістове трактування поняття "інвестиційний податковий кредит"

Джерело, автор	Змістове трактування поняття
Економічний енциклопедичний словник [3]	Інвестиційний податковий кредит - знижка з податку на прибуток підприємств і компаній, яка надається при придбанні ними нових засобів виробництва
Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» (втратив чинність)	Інвестиційний податковий кредит - це відстрочка плати податку на прибуток, що надається суб'єкту підприємницької діяльності на визначений строк з метою збільшення його фінансових ресурсів для здійснення інноваційних програм, з наступною компенсацією відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку через загальне зростання прибутку, що буде отримано внаслідок реалізації інноваційних програм
Проект ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо встановлення інвестиційних преференцій у виді інвестиційного податкового кредиту)» [7]	Інвестиційний податковий кредит - таке продовження строку сплати податку чи збору, при якому платнику податку надається можливість протягом певного терміну і в певних межах зменшувати свої платежі з податку чи збору з наступною поетапною сплатою суми кредиту і нарахованих відсотків

Рис. 2. Переваги інвестиційного податкового кредиту

Джерело: авторське бачення.

інвестиційного податкового кредитування вважаємо за необхідне розпочати дослідження з вивчення сутності поняття "інвестиційний податковий кредит" (табл. 1).

На законодавчому рівні поняття "інвестиційний податковий кредит" вперше визначено ЗУ "Про оподаткування прибутку підприємств" (далі — Закон). З втратою чинності Закону, трактування даного поняття на законодавчому рівні поновлено лише в Проекті ЗУ "Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо встановлення інвестиційних преференцій у виді інвестиційного податкового кредиту)" від 19.08.2016 р. за №5037 (далі — Проект № 5037).

Згідно з Проектом №5037 інвестиційний податковий кредит — таке продовження строку сплати податку чи збору, при якому платнику податку надається можливість протягом певного терміну і в певних межах зменшувати свої платежі з податку чи збору з наступною поетапною сплатою суми кредиту і нарахованих відсотків. Звідси перевагами ІПК слід визнати (рис. 2).

Перелічені переваги ІПК є достатньо переконливими. Проте механізм інвестиційного податкового кредитування запропонований у Проекті слід визнати недостатньо виваженим.

У першу чергу варто акцентувати увагу на тому, що механізм державного регулювання ДПП-відносин має носити не суто стимулюючий, а стимулюючо-обмежувальний характер, що має стати головною умовою на заваді забезпечення ефективності реалізації ДПП-проектів.

У Проекті прослідковуються певні обмеження, проте вони звучать недостатньо чітко, і їх перелік, на погляд автора, є досить скупим. Так, у Проекті зазначено, що набуття права на ІПК можливе за наявності хоча б однієї з наступних підстав:

- проведення цим платником податку науково-дослідних або дослідно-конструкторських робіт або технічного переоснащення власного виробництва, в тому числі спрямованого на створення робочих місць для інвалідів та (або) підвищення енергетичної ефективності виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг, або здійснення заходу або заходів щодо зниження негативного впливу на навколишнє природне середовище;

- здійснення цим платником податку інвестицій в створення об'єктів, що мають найвищу енергетичну ефективність, і (або) відносяться до поновлюваних джерел енергії, і (або) відносяться до об'єктів, технологій, що мають високу енергетичну ефективність;

- виконання платником податку особливо важливого замовлення для соціально-економічного розвитку регіону або надання ним особливо важливих (у тому числі виключних) послуг населенню;

- виконання платником податку державного оборонного замовлення;

- здійснення платником податку інноваційної діяльності, у тому числі створення нових або вдосконалення існуючих технологій, створення нових видів сировини або матеріалів [7].

Поданий перелік підстав має бути переглянутий з наступних причин:

- по-перше, в проекті не враховано таку важливу, на погляд автора, підставу — здійснення платником заходів щодо соціально-економічної модернізації як на національному, так і регіональному та місцевому рівні;

- по-друге, чітко не визначено суб'єктів, які мають право на отримання ІПК, що може призвести до корупційних зловживань.

Обмеження мають бути чітко визначені і до адміністративної процедури прийняття рішення про надання ІПК. Вважаємо, що рішення про надання інвестиційного податкового кредиту має надаватись суто за результатами оцінки ефективності ІПК за наступною схемою (рис. 3).

При цьому оцінка ефективності ІПК має здійснюватись з урахуванням інтересів держави, приватних партнерів та населення. Тож, інтегральний індикатор ефективності має ґрунтуватись на поєднанні інтегральних показників економічної, бюджетної, фіскальної, соціальної та екологічної ефективності ІПК:

$$E_{ін} = \sqrt{E_e \times E_b \times E_f \times E_c \times E_{ек}} \quad (1),$$

де $E_{ін}$ — інтегральний індикатор ефективності ІПК;
 E_e — інтегральний показник економічної ефективності ІПК;

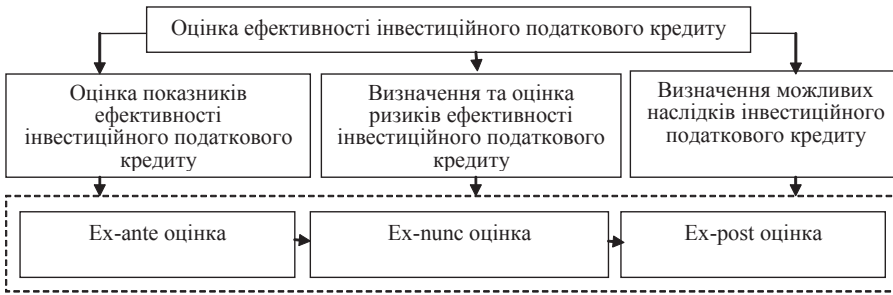
E_b — інтегральний показник бюджетної ефективності ІПК;

E_c — інтегральний показник соціальної ефективності ІПК;

$E_{ек}$ — інтегральний показник екологічної ефективності ІПК.

Інтерпретація результатів обчислення інтегрального індикатора ефективності ІПК має набувати наступного вигляду:

- якщо розраховане значення $E_{ін} < 1$, то аналізований ІПК неефективний;

Рис. 3. Схема етапів та послідовності оцінки ефективності інвестиційного податкового кредиту

Джерело: доповнено за [5, с. 205].

- якщо $E_{ін} = 1$ — ІПК нейтрально ефективний;
- якщо $E_{ін} > 1$ — ІПК ефективний.

Вважаємо, що оцінка ефективності ІПК має відбуватись протягом всього терміну дії договору про інвестиційне податкове кредитування, що дозволить здійснювати постійний контроль за доцільністю такого кредитування та забезпечить своєчасне вжиття заходів щодо упередження виникнення тих чи інших ризиків.

Обмеження мають бути визначені і для строку, на який може видаватися податковий інвестиційний кредит. Оптимальним слід вважати термін від 1 до 5 років, який збігається з термінами амортизації більшості груп активної частини основних фондів. Специфіка інвестиційного податкового кредиту полягає в тому, що він має повертатись за рахунок приросту податкових платежів через зростання прибутку, отриманого внаслідок реалізації інновацій. Тому графік погашення податкового кредиту повинен встановлюватися в залежності від суми кредиту, передбачуваних обсягів формування прибутку, який буде спрямований на його погашення та терміну корисного використання обладнання, придбаного за кошти інвестиційного податкового кредиту [4, с. 32].

існує у період дії договору. Проте будь-яких критеріїв щодо визначення розмірів таких відсотків нормами законопроекту не передбачено, що може призвести до зловживання посадовими особами контролюючих органів.

Відсоткова ставка по податковому кредиту повинна бути не вищою, ніж відсоткова ставка по кредитах комерційних банків. Наявність в економіці країни альтернативного джерела інвестиційних ресурсів з низькою відсотковою ставкою буде сприяти загальному зниженню ціни кредитних ресурсів [4, с. 33] та активізації розвитку ДПП.

У визначенні поняття "кредит" наголошено, що однією з умов кредитування є його повернення, а отже має бути вирішено питання і з забезпеченістю погашення як податкових зобов'язань, так і інвестиційного податкового кредиту. Питання забезпечення погашення податкових зобов'язань визначено податковим кодексом України (далі — ПКУ), питання ж забезпечення погашення ІПК в Проекті залишилися поза увагою, що слід визнати суттєвою прогалиною авторів законопроекту. Механізм інвестиційного податкового кредитування приватних партнерів учасників ДПП-проектів обов'язково має передбачати отримання гарантій щодо повернення

Рис. 4. Механізм інвестиційного податкового кредитування приватних партнерів-учасників ДПП-проектів

Джерело: авторське бачення.

ІПК, визначення переліку майна, яке може перебувати у заставі тощо.

Отже, механізм надання ІПК приватним партнерам учасникам ДПП-проектів має набувати наступного вигляду (рис. 4).

З огляду на зазначене, запровадження інвестиційного податкового кредиту слід вважати своєчасним і ефективним важелем впливу на розвиток державно-приватного партнерства. Слід наголосити, що застосування податкового кредиту не вимагає додаткових кредитних ресурсів, оскільки в ньому використовується ресурсний потенціал самого підприємства у вигляді прибутку, тобто тієї частини, що повинна відраховуватися до бюджету у вигляді податку на прибуток [1, с. 229]. Отже, введення інвестиційного податкового кредиту сприятиме заохочуванню приватних партнерів ДПП-проектів підвищувати ефективність діяльності. Держава ж, втрачаючи на певний час деякі суми дохідної частини бюджету, надалі може розраховувати на збільшення бюджетних надходжень через загальне зростання прибутку та обсягів податку на нього.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Світовий досвід доводить, що активізація розвитку державно-приватного партнерства можлива лише за умови формування належного інституційного середовища для його розвитку. Одним з інструментів створення сприятливих умов розвитку ДПП загальноєвропейською надання приватним партнерам учасникам ДПП-проектів податкових преференцій, зокрема у вигляді інвестиційного податкового кредитування. Інвестиційне податкове кредитування в Україні втратило своє існування з втратою чинності ЗУ "Про оподаткування прибутку підприємств". Нині ж здійснюються спроби поновити у вітчизняній практиці інвестиційне податкове кредитування — відбувається обговорення Законопроекту "Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо встановлення інвестиційних преференцій у виді інвестиційного податкового кредиту)". Проте запропонований у Проекті механізм інвестиційного податкового кредитування слід визнати не дієвим, оскільки зазначений законопроект має цілий ряд неточностей та прогалин, на які саме було акцентовано увагу під час проведеного дослідження.

З метою удосконалення запропонованого у законопроекті механізму інвестиційного податкового кредитування приватних партнерів учасників ДПП-проектів доцільно вирішити наступні питання та внести відповідні зміни до зазначеного законопроекту:

— доповнити перелік підстав за яким може здійснюватися ІПК наступною підставою — здійснення платником заходів щодо соціально-економічної модернізації як на національному, так і регіональному рівні;

— чітко визначити перелік суб'єктів, що мають право на отримання ІПК, що може призвести до корупційних зловживань;

— визначити критерії та методику оцінки ефективності ІПК, а також граничні межі інтегрального індикатора ефективності;

— уточнити порядок визначення відсотків за ІПК;

— розробити механізм забезпечення погашення ІПК;

— визначити відповідальність за порушення умов договору інвестиційного податкового кредитування.

Лише за умови доопрацювання зазначеного законопроекту, механізм інвестиційного податкового кредитування зможе стати дієвим та набути успішної реалізації, а ДПП активізації його розвитку.

Література:

1. Бабиц Л.М. Інвестиційний податковий кредит як інструмент регулювання інвестиційних процесів / Л.М. Бабиц, А.О. Кузнецова // Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 9. — С. 226—231.

2. Безпалько І.Р. Аналіз конкурентоспроможності податкової системи України в сучасних глобалізаційних умовах / І.Р. Безпалько // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=8&w=1>

3. Економічний енциклопедичний словник / За ред. С.В. Мочерного. — Львів: Світ, 2005. — Т. 1. — 616 с.

4. Майорова Т.В. Інвестиційний податковий кредит як непрямий метод фінансування інноваційної діяльності Економіка та держава. — 2015. — №2. — С. 31—34.

5. Назаренко Г.В. Оцінка ефективності податкових пільг / Г.В. Назаренко // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2016. — 10. — С. 203—208.

6. Оленцевич Н.В. Державно-приватне партнерство у розвинених країнах світу: досвід для України / Н.В. Оленцевич // Економічний аналіз. — 2014. — Том 15. — № 1. — С. 134—143.

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо встановлення інвестиційних преференцій у виді інвестиційного податкового кредиту). Проект Закону України №5037 від 19.08.2016 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?

References:

1. Babych, L.M. (2011), "The investment tax credit as a tool for regulation of investment processes", Recent economic problems, vol. 9, pp. 226—231.

2. Bezpalko, I.R. (2015), "Analysis of the competitiveness of the tax system in Ukraine modern globalization conditions", available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=8&w=1>.+ (Accessed 05 Feb 2017).

3. Mocherny, S.V. (2005), Ekonomichnyy entsyklopedychnyy slovnyk [Economic Encyclopedic Dictionary], Svit, Lviv, Ukraine.

4. Mayorova, T.V. (2015), "Investment tax credit as an indirect method of financing innovation", Ekonomika ta derzhava, vol. 2, pp. 31—34.

5. Nazarenko, H.V. (2016), "Evaluating the effectiveness of tax incentives", Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky, vol. 10, pp. 203—208.

6. Olentsevych, N.V. (2014), "Public-private partnership in the developed world: experience for Ukraine", Ekonomichnyy analiz, vol 15, no. 1, pp. 134—143.

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2016), Draft Law "On Amendments to the Tax Code of Ukraine (concerning the establishment of investment preferences in the form of investment tax credit)", available at: <http://www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4> (Accessed 05 Feb 2017).

Стаття надійшла до редакції 17.02.2017 р.